

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Promemorian Etableringsstopp för fristående skolor och fristående fritidshem med konfessionell inriktning (U2022/01678)

Kammarrätten har följande synpunkter på övervägandena och förslagen i promemorian.

Sveriges åtaganden om skydd för nationella minoriteter

I promemorian anförs att ett etableringsstopp inte hindrar att Sverige lever upp till sina åtaganden om skydd för nationella minoriteter. Kammarrätten delar i stort sett den uppfattningen, men vill lämna ett par synpunkter.

Ett grundläggande problem med den föreslagna lagstiftningen är att en myndighet, i förlängningen en domstol, ska avgöra vad som är en konfessionell utbildning (definierad som bekännande eller förkunnande inslag på initiativ av huvudmannen för utbildningen), och därmed enligt förslaget inte tillåten, respektive tradition och kultur, som det ska vara tillåtet att ha i utbildningen. Vägledning för hur denna bedömning ska göras saknas i promemorian. Vidare anförs det i promemorian att en religiös huvudman kan bedriva utbildning i de aktuella skolformerna, så länge utbildningen inte är konfessionell. Förslaget nämns i avsnittet om de nationella minoriteterna och det anförs att den judiska minoriteten skiljer sig från de övriga nationella minoriteterna i Sverige genom dess koppling till en särskild trosuppfattning. Det bör, i likabehandlingens namn, även innebära att andra religiösa huvudmän, som inte är en del av en nationell minoritet, också har möjlighet att vara huvudman så länge utbildningen inte är konfessionell.

Även med en definition av begreppet konfessionell utbildning ligger det i farozonen att sekulära myndigheter behöver gå in och avgöra vad som är religion, tradition och kultur inom en viss trosuppfattning. En sådan bedömning kräver tydlig vägledning från lagstiftaren. Det är en grundläggande princip inom såväl EU-rätten som inom Europadomstolens praxis att nationella myndigheter inte ska, förutom i verkliga undantagsfall, bedöma om en religions eller en trosuppfattnings grundsyn är legitim (se EU-domstolens dom den 17 april 2018, C-414-16 *Egenberger*, ECLI:EU:C:2018:257, p. 61, samt för ett liknande resonemang, Europadomstolens dom den 12 juni 2014, *Fernández Martínez mot Spanien*, CE:ECHR:2014:0612JUD005603007, p. 129).

Vidare anför det i promemorian att det finns möjlighet att före och efter skoldagens slut ha konfessionella inslag, samt att det är möjligt för en skola att dela lokaler med ett trossamfund. Enligt förslaget kommer konfessionella skolor inte att förbjudas men de kommer inte att få utöka sin konfessionella utbildning. De kommer däremot att kunna få tillstånd att utvidga och utöka icke-konfessionell utbildning, samtidigt som det fortsatt kommer att vara möjligt att dela lokaler med trossamfund och ha konfessionella inslag i nära anslutning till skoldagen. Även i det här avseendet finns det en risk för gränsdragnings- och tolkningsproblem och det behövs därför en tydlig vägledning från lagstiftaren.

Skyddet för näringsfriheten och skyddet mot diskriminering

I promemorian görs bedömningen att förslaget om etableringsstopp är förenligt med EU-rätten. Kammarrätten är tveksam till riktigheten i den bedömningen. Principen om religiös likabehandling är stark inom EU-rätten och fungerar, genom artikel 21.1 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, som en del av dess allmänna rättsprinciper (se *Egenberger*, p. 76). Det innebär bland annat att näringsfriheten enligt artikel 16 i stadgan ska läsas tillsammans med artikel 21.1. I promemorian anförts att diskrimineringslagen (2008:567) enbart gäller fysiska personer. Kammarrätten delar den bedömningen. Inom EU-rätten har det dock vuxit fram en praxis som innebär att juridiska personer kan ha ett religiöst etos, som ska respekteras (se *Egenberger*). Ett etableringsförbud påverkar i högre utsträckning företag och organisationer som ännu inte bedriver verksamhet i Sverige och kan därför innebära ett otillåtet hinder mot den fria rörligheten och konkurrensen inom EU. Som framhålls i promemorian (s. 55) medför ett etableringsstopp en skyddad position för de skolor som redan är etablerade i Sverige. Det kan, enligt kammarrätten, strida mot Sveriges åtaganden inom EU, särskilt med beaktande av de synpunkter som har förts fram ovan.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

I promemorian görs i avsnitt 5.2 bedömningen att det inte bör vara möjligt för befintliga fristående verksamheter med konfessionell inriktning att utöka sin verksamhet utöver vad som följer av det godkännande som gäller för verksamheten. Av de aktuella ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna framgår det bl.a. att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för de huvudmän som före lagens ikraftträdande har fått ett godkännande att bedriva utbildning med konfessionell inriktning. Kammarrätten har svårt att se att den nyss angivna bedömningen har täckning i de bestämmelserna. En tydligare utformning av dem är därför önskvärd.

Yttrandet har beslutats av tf. kammarrättslagmannen Åsa Ståhl och kammarrättsrådet Roger Petersson. Kammarrättsfiskal Emma Ahlm har varit föredragande.

Åsa Ståhl

Emma Ahlm